

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

2. maj 2012*

»Immateriale rettigheder — direktiv 91/250/EØF — retlig beskyttelse af edb-programmer — artikel 1, stk. 2, og artikel 5, stk. 3 — beskyttelsens omfang — skabelse enten direkte eller gennem en proces — ophavsretligt beskyttet edb-program — et andet programs repetition af funktioner uden adgang til det første programs kildekode — dekompile af det første edb-program objektkode — direktiv 2001/29/EF — ophavsret og beslægtede rettigheder i informationsområdet — artikel 2, litra a) — brugermanual til et edb-program — gengivelse i et andet edb-program — krænkelse af ophavsretten — betingelse — udtryk for ophavsmanden til brugermanualens egen intellektuelle frembringelse«

I sag C-406/10,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (Det Forenede Kongerige), ved afgørelse af 2. august 2010, indgået til Domstolen den 11. august 2010, i sagen:

SAS Institute Inc.

mod

World Programming Ltd,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene A. Tizzano, J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, A. Prechal samt dommerne R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, G. Arestis (refererende dommer), A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, M. Berger og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: Y. Bot

justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 21. september 2011,

efter at der er afgivet indlæg af:

- SAS Institute Inc. ved barristers H.J. Carr, QC, og M. Hicks og J. Irvine
- World Programming Ltd ved M. Howe, QC, R. Onslow og I. Jamal, barristers, med fuldmagt fra solicitor A. Carter-Silk

* Processprog: engelsk.

- den spanske regering ved N. Díaz Abad, som befuldmægtiget
 - den finske regering ved H. Leppo, som befuldmægtiget
 - Det Forenede Kongeriges regering ved L. Seeboruth og C. Murrell, som befuldmægtigede, bistået af barrister S. Malynicz
 - Europa-Kommissionen ved J. Samnadda, som befuldmægtiget,
- og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 29. november 2011, afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 2, og artikel 5, stk. 3, i Rådets direktiv 91/250/EØF af 14. maj 1991 om retlig beskyttelse af edb-programmer (EFT L 122, s. 42) og af artikel 2, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationsområdet (EFT L 167, s. 10).
- 2 Denne anmodning blev fremsat inden for rammerne af en retssag mellem SAS Institute Inc. (herefter »SAS Institute«) og World Programming Ltd. (herefter »WPL«) vedrørende en sag om krænkelse af immaterielle rettigheder, som SAS Institute har anlagt under henvisning til krænkelse af ophavsrettighederne til edb-programmer og til brugermanualerne vedrørende virksomhedens datasystem.

Retsforskrifter

Internationale retsforskrifter

- 3 Artikel 2, stk. 1, i Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker, der blev undertegnet i Bern den 9. september 1886 (Parisakten af 24.7.1971), som affattet efter ændringen af 28. september 1979 (herefter »Bernerkonventionen«), har følgende ordlyd:

»Udtrykket »litterære og kunstneriske værker« omfatter enhver frembringelse på det litterære [...] område, uanset udtryksmåden eller udtryksformen [...]«
- 4 Artikel 9 i aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder (herefter »TRIPs-aftalen«), der er indeholdt i bilag 1 C til Marrakech-overenskomsten om oprettelse af Verdenshandelsorganisationen, der blev godkendt ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22. december 1994 om indgåelse på Det Europæiske Fællesskabs vegne af de aftaler, der er resultatet af de multilaterale forhandlinger i Uruguayrundens regi (1986-1994), for så vidt angår de områder, der hører under Fællesskabets kompetence (EFT L 336, s. 1), bestemmer:

»1. Medlemmerne skal efterkomme artikel 1-21 i [Bernerkonventionen] og tillægget dertil. [...]

2. Den ophavsretlige beskyttelse omfatter udtryksformer, men ikke idéer, procedurer, driftsmetoder eller matematiske begreber som sådanne.«
- 5 TRIPs-aftalens artikel 10, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Edb-programmer skal, uanset om der er tale om kilde- eller objekt-koder, beskyttes som litterære værker i henhold til [Bernerkonventionen].«

- 6 Artikel 2 i traktaten om ophavsret inden for Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsret (WIPO), der blev vedtaget den 20. december 1996 i Genève, og som trådte i kraft for Den Europæiske Union den 14. marts 2010 (EUT L 32, s. 1), bestemmer:

»Den ophavsretlige beskyttelse omfatter udtryksformer, men ikke idéer, procedurer, driftsmetoder eller matematiske begreber som sådanne.«

- 7 Denne traktats artikel 4 har følgende ordlyd:

»Edb-programmer beskyttes som litterære værker i den i Bernerkonventionens artikel 2 omhandlede forstand. Beskyttelsen gælder alle edb-programmer, uanset udtryksmåden og udtryksformen.«

EU-retlige forskrifter

Direktiv 91/250

- 8 I 3., 7., 8., 14., 15., 17., 18., 21. og 23. betragtning til direktiv 91/250 er anført følgende:

»(3) Edb-programmer spiller en stadig større rolle inden for en lang række industrier, og edb-programteknologi kan derfor betragtes som værende af fundamental betydning for Fællesskabets industrielle udvikling.

[...]

(7) I dette direktiv omfatter betegnelsen »edb-program« programmer i enhver form, herunder programmer inkorporeret i datamater; betegnelsen omfatter også forberedende designarbejde, der fører til udviklingen af et edb-program, under forudsætning af at det forberedende arbejde er af en sådan karakter, at et edb-program på et senere stadium kan være resultatet heraf.

(8) De kriterier, der skal lægges til grund for at afgøre, om et edb-program er et originalt værk eller ej, skal ikke omfatte afprøvning af edb-programmets kvalitetsmæssige eller æstetiske værdi.

[...]

(14) I overensstemmelse med [princippet om, at det kun er et edb-programms udtryksform, der er ophavsretligt beskyttet,] er idéer og principper, i det omfang logik, algoritmer og programmeringssprog omfatter disse idéer og principper, ikke beskyttet i henhold til dette direktiv.

(15) I henhold til medlemsstaternes lovgivning og retspraksis og de internationale ophavsretskonventioner skal sådanne idéers og princippers udtryksform beskyttes ophavsretligt.

[...]

(17) Ophavsmandens eneret til at hindre uretmæssig reproduktion af sit værk må, når der er tale om edb-programmer, underlægges en begrænset undtagelse med henblik på at tillade reproduktion, der er teknisk nødvendig for, at det pågældende program kan benyttes af den, der lovligt har erhvervet det; dette betyder, at handlinger som indlæsning og kørsel, der er nødvendige for anvendelsen af en kopi af et program, som er lovligt erhvervet, herunder rettelse af fejl deri, ikke må forbydes ved aftale; når intet særligt er aftalt, herunder når en kopi af et program er solgt, må enhver anden handling, der er nødvendig for anvendelsen af kopien af et program, udføres i overensstemmelse med dens formål af den, der lovligt har erhvervet kopien.

(18) En person, der har ret til at benytte et edb-program, bør ikke hindres i at udføre handlinger, der er nødvendige for at besigtige, undersøge eller afprøve, hvordan edb-programmet fungerer, forudsat at sådanne handlinger ikke krænker ophavsretten til edb-programmet.

[...]

(21) Under disse ganske bestemte omstændigheder skal det derfor betragtes som lovligt og i overensstemmelse med god forretningsskik, at en person, der har ret til at benytte et edb-program, eller en person, der handler på dennes vegne, foretager reproduktion og oversættelse, og dette skal derfor anses for ikke at kræve rettighedshaverens tilladelse.

[...]

(23) Denne undtagelse fra ophavsmandens eneret må ikke benyttes på en måde, som gør indgreb i rettighedshaverens legitime interesser eller er i modstrid med den normale udnyttelse af edb-programmet.«

9 Under overskriften »Beskyttelsens genstand« bestemmer artikel 1 i direktiv 91/250 følgende:

»1. I henhold til bestemmelserne i dette direktiv skal medlemsstaterne give edb-programmer ophavsretlig beskyttelse som litterære værker efter Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker. I dette direktiv omfatter udtrykket »edb-program« forberedende designmateriale hertil.

2. Beskyttelsen i henhold til dette direktiv finder anvendelse på enhver form, hvori et edb-program udtrykkes. Idéer og principper, som ligger til grund for de enkelte elementer i et edb-program, herunder sådanne idéer og principper, som ligger til grund for dets grænseflader, nyder ikke ophavsretlig beskyttelse efter dette direktiv.

3. Et edb-program skal nyde beskyttelse, hvis det er originalt i den forstand, at det er ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse. Der gælder ikke andre kriterier for, om et edb-program er berettiget til beskyttelse.«

10 I direktivets artikel 4, litra a) og b), med overskriften »De enkelte enerettigheder« er fastsat følgende:

»Uden at dette berører bestemmelserne i artikel 5 og 6, skal den eneret, som tilkommer rettighedshaveren som defineret i artikel 2, omfatte ret til at foretage eller tillade:

a) varig eller midlertidig, hel eller delvis reproduktion af et edb-program på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form. Hvis indlæsning, visning på skærm, kørsel, overførsel eller lagring af edb-programmet nødvendiggør reproduktion af edb-programmet, forudsætter en sådan reproduktion rettighedshaverens tilladelse

b) oversættelse, bearbejdelse, arrangement og enhver anden omformet gengivelse af et edb-program samt reproduktion af resultaterne heraf, uden at dette berører de rettigheder, som tilkommer den person, som omformer programmet«.

11 Artikel 5 i direktiv 91/250, der fastsætter undtagelser til de handlinger, der er underlagt begrænsninger, har følgende ordlyd:

»1. Medmindre andet udtrykkeligt er fastsat ved aftale, kræver de i artikel 4, litra a) og b), nævnte handlinger ikke tilladelse fra rettighedshaveren, når de er nødvendige for, at den, der retmæssigt har erhvervet edb-programmet, kan benytte det efter dets formål, herunder til korrektion af fejl.

[...]

3. Den, der har ret til at benytte en kopi af et edb-program, kan uden rettighedshaverens tilladelse besigtige, undersøge eller afprøve edb-programmet for at fastslå, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af edb-programmet, hvis dette sker i forbindelse med sådanne handlinger som indlæsning, visning på skærm, kørsel, overførsel eller lagring af edb-programmet, som han er berettiget til at udføre.«

12 Direktivets artikel 6 bestemmer følgende vedrørende dekompilering:

»1. Rettighedshaverens tilladelse kræves ikke, når reproduktion af koden eller oversættelse af koden som omhandlet i artikel 4, litra a) og b), er en forudsætning for at skaffe de oplysninger, der er nødvendige for at tilvejebringe interoperabilitet mellem et selvstændigt udviklet edb-program og andre edb-programmer, forudsat at følgende betingelser er opfyldt:

- a) Handlingerne udføres af licenshaveren eller af en anden person, der har ret til at benytte en kopi af et edb-program, eller på disses vegne af en person, der har tilladelse hertil.
- b) De oplysninger, der er nødvendige for at tilvejebringe interoperabilitet, har ikke tidligere været let og hurtigt tilgængelige for de i litra a) nævnte personer.
- c) Handlingerne er begrænset til de dele af det oprindelige edb-program, der er nødvendige for at opnå interoperabilitet.

2. Bestemmelserne i stk. 1 må ikke åbne mulighed for, at oplysninger indhentet i forbindelse med anvendelse heraf:

- a) benyttes til andre formål end at gøre det selvstændigt udviklede edb-program interoperabelt
- b) videregives til tredjemand, undtagen når dette er nødvendigt for at gøre det selvstændigt udviklede edb-program interoperabelt, eller
- c) benyttes til udvikling, fremstilling eller markedsføring af et edb-program, der i sin udtryksform i vid udstrækning svarer til det oprindelige, eller til nogen som helst anden handling, som krænker ophavsretten.

3. I overensstemmelse med bestemmelserne i Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker må bestemmelserne i denne artikel ikke fortolkes således, at de finder anvendelse på en måde, som på urimelig måde gør indgreb i rettighedshaverens legitime interesser eller er i modstrid med den normale udnyttelse af edb-programmet.«

13 Som anført i artikel 9 i direktiv 91/250 berører direktivets bestemmelser ikke anvendelsen af andre retsforskrifter vedrørende f.eks. patenter, varemærker, illoyal konkurrence, forretningshemmeligheder, beskyttelse af halvlederprodukter eller aftalelovgivningen. Aftalemæssige bestemmelser, som strider mod artikel 6 eller mod undtagelserne i artikel 5, stk. 2 og 3, er ugyldige.

Direktiv 2001/29

14 Ifølge 20. betragtning til direktiv 2001/29 bygger direktivet på de principper og bestemmelser, der allerede er fastsat i de gældende direktiver på området, herunder direktiv 91/250. Direktivet videreudvikler disse principper og bestemmelser og anvender dem på informationssamfundsområdet.

15 Artikel 1 i direktiv 2001/29 bestemmer:

»1. Dette direktiv vedrører retlig beskyttelse af ophavsret og dermed beslægtede rettigheder inden for rammerne af det indre marked med særligt henblik på informationssamfundet.

2. Med undtagelse af de i artikel 11 anførte tilfælde berører dette direktiv ikke de gældende fællesskabsbestemmelser om:

a) retlig beskyttelse af edb-programmer

[...]«

16 Artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 har følgende ordlyd:

»Medlemsstaterne indfører en eneret til at tillade eller forbyde direkte eller indirekte, midlertidig eller permanent reproduktion på en hvilken som helst måde og i en hvilken som helst form, helt eller delvis:

a) for ophavsmænd for så vidt angår deres værker [...]«

Nationale bestemmelser

17 Direktiv 91/250 og 2001/29 blev gennemført i den nationale retsorden ved Copyright, Designs and Patents Act 1988, som ændret ved Copyright (Computer Programs) Regulations 1992 samt ved Copyright and Related Rights Regulations 2003 og Copyright and Related Rights Regulations 2003 (herefter »1988-Act«).

18 Section 1(1)(a) i 1988-Act bestemmer, at ophavsret er en ejendomsret til originale litterære, dramatiske, musiske eller kunstneriske værker. Ifølge section 3(1)(a)-(d) i 1988-Act betyder »litterære værker« ethvert værk ud over et dramatisk eller musik værk, som er skrevet, talt eller sunget, og som dermed omfatter en tabel eller sammenstilling ud over en database, et edb-program, et forberedende designmateriale til et edb-program og en database.

19 Section 16(1)(a) i 1988-Act bestemmer, at indehaveren af ophavsretten til et værk har eneretten til at kopiere værket.

20 Det fremgår af section 16(3)(a) og (b) i 1988-Act, at den begrænsning, som ophavsretten indebærer for muligheden for at foretage handlinger vedrørende et værk, gælder i forbindelse med værket i sin helhed eller en væsentlig del heraf enten direkte eller indirekte.

21 Det fremgår af section 17(2) i 1988-Act, at kopiering i forhold til et litterært, dramatisk, musik eller kunstnerisk værk betyder gengivelse af værket i enhver materiel form. Dette omfatter, at værket lagres ved elektroniske midler i et hvilket som helst medie.

22 Det fremgår af section 50BA(1) i 1988-Act, at det ikke udgør en krænkelse af ophavsretten, at en lovlig bruger anvender en kopi af et edb-program til at besigtige, undersøge eller afprøve programmets funktion med henblik på at fastlægge de idéer og principper, som ligger til grund for elementerne i programmet, hvis han gør det, mens han foretager nogen af de handlinger i form af indlæsning, visning, kørsel, overførsel eller lagring af programmet, som han er berettiget til at foretage. Det fremgår af section 50BA(2), at når en handling er tilladt i henhold til denne section, er det uden betydning, om der er eller ikke er nogen bestemmelse eller noget vilkår i en aftale, som påstår at forbyde eller begrænse handlingen.

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 23 SAS Institute er et selskab, der udvikler analysesoftware. Det har over en periode på 35 år udviklet en integreret række programmer, som gør det muligt for brugerne at udføre en lang række former for databehandling og analyseopgaver, navnlig statistisk analyse (herefter »SAS-systemet«). Hovedbestanddelen i SAS-systemet, der kaldes »Base SAS«, gør det muligt for brugerne at skrive og køre deres egne applikationer med henblik på at tilpasse SAS-systemet, så det kan behandle deres data (scripts). Disse scripts skrives i et sprog, der indgår i SAS-systemet (herefter »SAS-sproget«).
- 24 WPL var af den opfattelse, at der fandtes et potentielt marked for alternativ software, som gør det muligt at udføre brugerprogrammer skrevet på SAS-sproget. WPL skabte derfor »World Programming System«, der var udformet på en sådan måde, at det i videst mulig omfang efterlignede SAS-komponenternes funktionalitet i den forstand, at selskabet med visse mindre undtagelser forsøgte at sikre, at det samme input ville give det samme output. Dette gjorde det muligt for brugerne af SAS-systemet at køre de scripts, som de havde udviklet til at anvende sammen med SAS-systemet, på »World Programming System«.
- 25 High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, har anført, at det ikke er godtgjort, at WPL herved i dette øjemed havde adgang til SAS-komponenternes kildekode, at selskabet har kopieret noget af teksten i denne kildekode, eller at virksomheden har kopieret nogen del af det strukturelle design af kildekoden.
- 26 Den forelæggende ret har ligeledes anført, at det ved to tidligere retsafgørelser i andre sager er blevet fastslået, at der ikke er tale om en krænkelse af ophavsretten til et edb-programs kildekode, når en konkurrent til indehaveren af ophavsretten undersøger, hvorledes programmet fungerer, og derefter skriver sit eget program for at efterligne denne funktionalitet.
- 27 SAS Institute har bestridt dette resultat og anlagt sag ved den forelæggende ret. SAS Institute har nærmere bestemt gjort gældende:
- at WPL har kopieret de af SAS Institute offentliggjorte manualer for SAS-systemet ved udformningen af »World Programming System«, hvorved det har krænket SAS Institutes ophavsret til disse manualer
 - at WPL herved indirekte har kopieret de edb-programmer, der indeholder SAS-komponenterne, hvorved WPL har krænket SAS Institutes ophavsret til disse komponenter
 - at WPL har anvendt en udgave af SAS-systemet kendt som »Learning Edition« i strid med licensvilkårene og de deri fastsatte forpligtelser, hvorved WPL har krænket SAS Institutes ophavsret til denne udgave
 - at WPL har krænket ophavsretten til manualerne til SAS-systemet ved at skabe sin egen manual.
- 28 Under disse omstændigheder har High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division, besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Når et edb-program (herefter »det første program«) er ophavsretligt beskyttet som et litterært værk, skal artikel 1, stk. 2, [i direktiv 91/250] da fortolkes således, at det ikke udgør en krænkelse af ophavsretten til det første program, hvis en konkurrent til rettighedshaveren, som ikke har adgang til det første programs kildekode, enten direkte eller gennem en proces, såsom dekompileing af objekt-koden, skaber et andet program (herefter »det andet program«), som efterligner det første programs funktioner?

- 2) Har følgende faktorer indvirkning på besvarelsen af [første] spørgsmål:
 - a) arten og/eller omfanget af det første programs funktionalitet
 - b) arten og/eller omfanget af den faglige kunnen, bedømmelse og det arbejde, som ophavsmanden til det første program har lagt i udarbejdelsen af det første programs funktionalitet
 - c) detaljeringsgraden, hvormed det første programs funktionalitet er blevet efterlignet i det andet program
 - d) hvis det andet programs kildekode gengiver aspekter ved det første programs kildekode i et omfang, som går ud over det, der er strengt nødvendigt for at give den samme funktionalitet som i det første program?
- 3) Når det første program fortolker og udfører brugerprogrammer, som er skrevet af det første programs brugere i et programmeringssprog, der er udarbejdet af det første programs ophavsmand, og som omfatter nøgleord, der er udarbejdet eller udvalgt af det første programs ophavsmand, og en syntaks, der er udarbejdet af det første programs ophavsmand, skal artikel 1, stk. 2, [i direktiv 91/250] da fortolkes således, at det ikke udgør en krænkelse af ophavsretten til det første program, hvis det andet program er skrevet således, at det fortolker og eksekverer sådanne brugerprogrammer ved hjælp af de samme nøgleord og den samme syntaks?
- 4) Når det første program læser fra og skriver til datafiler i et bestemt format, der er udarbejdet af det første programs ophavsmand, skal artikel 1, stk. 2, [i direktiv 91/250] da fortolkes således, at det ikke udgør en krænkelse af ophavsretten til det første program, hvis det andet program er skrevet således, at det læser fra og skriver til datafiler i det samme format?
- 5) Gør det en forskel for svaret på [første, tredje og fjerde] spørgsmål [...], hvis det andet programs ophavsmand skabte det andet program ved at:
 - a) besigtige, undersøge og afprøve det første programs funktion, eller
 - b) læse en manual, der er skabt og offentliggjort af det første programs ophavsmand, og som beskriver det første programs funktioner (herefter »manualen«), eller
 - c) både a) og b)?
- 6) Når en person har ret til at anvende en kopi af det første program i henhold til en licens, skal artikel 5, stk. 3, [i direktiv 91/250] da fortolkes således, at licenstagere er berettiget til uden rettighedshaverens samtykke at udføre handlingerne indlæsning, kørsel og lagring af programmet med henblik på at besigtige, afprøve eller undersøge det første programs funktion for at fastlægge de idéer og principper, som ligger til grund for elementerne i programmet, hvis licensen giver licenstagere ret til at udføre handlingerne indlæsning, kørsel og lagring af det første program, når det anvendes til et specifikt formål, der er tilladt i henhold til licensen, men de handlinger, der er udført for at besigtige, undersøge eller afprøve det første program, går videre end omfanget af det formål, som licensen giver ret til?
- 7) Skal artikel 5, stk. 3, [i direktiv 91/250] fortolkes således, at handlingerne at besigtige, afprøve eller undersøge det første programs funktion skal anses for at blive udført med henblik på at fastlægge de idéer eller principper, som ligger til grund for elementerne i det første program, når de udføres:
 - a) for at få kendskab til den måde, hvorpå det første program fungerer, navnlig detaljer, som ikke er beskrevet i manualen, for at skrive det andet program på den måde, der er henvist til i [første] spørgsmål [...]

- b) for at få kendskab til, hvorledes det første program fortolker og eksekverer angivelser, der er skrevet på det programmeringssprog, som det fortolker og eksekverer (jf. [tredje] spørgsmål [...])
 - c) for at få kendskab til de datafilformater, der skrives til eller læses af det første program (jf. [fjerde] spørgsmål [...])
 - d) for at sammenligne det andet programs præstation med det første program for at efterforske grundene til, at deres præstation er forskellig, og for at forbedre det andet programs præstation
 - e) for at udføre parallelle afprøvninger af det første program og det andet program for at sammenligne deres output under udviklingen af det andet program, navnlig ved at køre de samme testscripts i både det første program og det andet program
 - f) for at få kendskab til outputtet i den af det første program genererede logfil for at producere en logfil, som har samme eller tilsvarende fremtræden
 - g) for at få det første program til at fremkomme med outputdata (faktisk data, der svarer til postnumrene i USA's stater) for at få kendskab til, om den svarer til de officielle databaser over sådanne data, og hvis det ikke er tilfældet, at programmere det andet program således, at det vil svare på samme måde som det første program på det samme inputdata.
- 8) Når manualen er ophavsretligt beskyttet som et litterært værk, skal artikel 2, litra a), [i direktiv 2001/29] da fortolkes således, at det udgør en krænkelse af ophavsretten til manualen, hvis det andet programs ophavsmand i det andet program gengiver eller i det væsentlige gengiver nogen af de følgende i manualen beskrevne forhold:
- a) den udvælgelse af statistiske transaktioner, der er blevet implementeret i det første program
 - b) de matematiske formler, der er anvendt i manualen til at beskrive disse transaktioner
 - c) de særlige kommandoer eller kombinationer af kommandoer, hvorved disse transaktioner kan påkaldes
 - d) de valgmuligheder, som det første programs ophavsmand har givet for forskellige kommandoer
 - e) de nøgleord og den syntaks, som det første program genkender
 - f) de standarder, som det første programs ophavsmand har valgt at implementere, når brugeren ikke har specificeret en bestemt kommando eller valgmulighed
 - g) det antal gentagelser, som det første program udfører under visse omstændigheder?
- 9) Skal artikel 2, litra a), [i direktiv 2001/29] fortolkes således, at det udgør en krænkelse af ophavsretten til manualen, hvis det andet programs ophavsmand gengiver eller i det væsentlige gengiver de nøgleord eller den syntaks, som det første program genkender, i en manual, der beskriver det andet program?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Første til femte spørgsmål

- 29 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250 skal fortolkes således, at et edb-programs funktionalitet såsom det programmeringssprog og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at udnytte visse af dets funktioner, udgør en form, hvori dette edb-program udtrykkes, og i kraft heraf kan nyde ophavsretlig beskyttelse som edb-program i direktivets forstand.
- 30 I henhold til artikel 1, stk. 1, i direktiv 91/250 beskyttes edb-programmer ophavsretligt som litterære værker efter Bernerkonventionen.
- 31 Artiklens stk. 2 udvider beskyttelsen til enhver form, hvori edb-programmet udtrykkes. Det præciseres ikke desto mindre, at idéer og principper, som ligger til grund for ethvert element i et edb-program, herunder sådanne idéer og principper, som ligger til grund for dets grænseflader, ikke nyder ophavsretlig beskyttelse efter direktivet.
- 32 14. betragtning til direktiv 91/250 bekræfter i denne henseende, at i overensstemmelse med princippet om, at det kun er et edb-programs udtryksform, der er ophavsretligt beskyttet, er idéer og principper, i det omfang logik, algoritmer og programmeringssprog omfatter disse idéer og principper, ikke beskyttet i henhold til direktivet. I 15. betragtning til direktivet anføres det, at i henhold til medlemsstaternes lovgivning og retspraksis og de internationale ophavsretskonventioner er det kun sådanne idéers og princippers udtryksform, der skal beskyttes ophavsretligt.
- 33 Med hensyn til international ret bestemmes det såvel i artikel 2 i WIPO-traktaten om ophavsret som i TRIPs-aftalens artikel 9, stk. 2, at den ophavsretlige beskyttelse omfatter udtryksformer, men ikke idéer, procedurer, driftsmetoder eller matematiske begreber som sådanne.
- 34 I TRIPs-aftalens artikel 10, stk. 1, er det fastsat, at edb-programmer, uanset om der er tale om kilde- eller objekt-koder, skal beskyttes som litterære værker i henhold til Bernerkonventionen.
- 35 I en dom, der blev afsagt, efter anmodningen om præjudiciel afgørelse var blevet indgivet, fortolkede Domstolen artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250 på en sådan måde, at genstanden for den beskyttelse, der indrømmes efter direktivet, er edb-programmer i alle de former, hvori de kan udtrykkes, såsom kilde- og objekt-koden, som gør det muligt at gengive det på forskellige edb-sprog (dom af 22.12.2010, sag C-393/09, *Bezpečnostní softwarová asociace*, Sml. I, s. 13971, præmis 35).
- 36 Som det anføres i anden sætning i syvende betragtning til direktiv 91/250, omfatter betegnelsen »edb-program« også forberedende designarbejde, der fører til udviklingen af et program, under forudsætning af at dette arbejde er af en sådan karakter, at et edb-program på et senere stadium kan være resultatet heraf.
- 37 Genstanden for beskyttelsen i henhold til direktiv 91/250 er således former, hvori et edb-program kan udtrykkes, samt forberedende designarbejde, der kan føre til henholdsvis, at et sådant program reproduceres, eller at det skabes på et efterfølgende stadium (dommen i sagen *Bezpečnostní softwarová asociace*, præmis 37).
- 38 Domstolen konkluderede herefter, at et edb-programs kilde- og objekt-kode er former, hvori dette edb-program udtrykkes, og som følgelig omfattes af den ophavsretlige beskyttelse af edb-programmer i henhold til artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250. Domstolen fastslog derimod, at den grafiske brugergrænseflade ikke gør det muligt at reproducere edb-programmet, idet den alene udgør et element ved dette program, ved hjælp af hvilket brugerne udnytter det pågældende programs funktioner (dommen i sagen *Bezpečnostní softwarová asociace*, præmis 34 og 41).

- 39 Henset til disse betragtninger må det for så vidt angår de elementer i et edb-program, der er genstand for første til femte spørgsmål, konstateres, at hverken et edb-programs funktionalitet eller det programmeringssprog og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at udnytte visse af dets funktioner, udgør en form, hvori dette edb-program udtrykkes, i den forstand hvori dette udtryk er anvendt i artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250.
- 40 Som generaladvokaten har anført i punkt 57 i forslaget til afgørelse, forholder det sig nemlig således, at hvis det anerkendes, at et edb-programs funktionalitet kan beskyttes ophavsretsligt, vil dette indebære, at der gives mulighed for at monopolisere idéer til skade for den teknologiske og industrielle udvikling.
- 41 I punkt 3.7 i forarbejderne til forslag til direktiv 91/250 (KOM(1988) 816) anføres det desuden, at den væsentligste fordel ved den ophavsretlige beskyttelse af edb-programmer er, at den kun omfatter værkets individuelle udtryk, og andre programmører derved gives mulighed for at frembringe lignende eller selv identiske programmer, forudsat at de afholder sig fra at kopiere.
- 42 Hvad angår programmeringssproget og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at fortolke og eksekvere brugerprogrammer samt til at læse og skrive data i et specifikt datafilformat, er der tale om elementer i dette program, ved hjælp af hvilket brugerne udnytter det pågældende programs funktioner.
- 43 Det skal i denne forbindelse præciseres, at såfremt en tredjemand skaffede sig den del af kilde- eller objekt-koden, der vedrører programmeringssproget eller det datafilformat, der anvendes i et edb-program, og han ved hjælp af denne kode skabte lignende elementer i sit eget edb-program, ville en sådan adfærd kunne udgøre en delvis reproduktion som omhandlet i artikel 4, litra a), i direktiv 91/250.
- 44 Som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, har WPL imidlertid ikke haft adgang til kildekoden i SAS Institutes program og har ikke foretaget en dekompileing af dette programs objektkode. Takket være besigtigelse, afprøvning og undersøgelse af, hvordan SAS Institutes program opfører sig, har WPL reproduceret dets funktionalitet, idet selskabet har brugt samme programmeringssprog og samme datafilformat.
- 45 Det bemærkes endvidere, at konstateringen i denne doms præmis 39 ikke kan påvirke muligheden for, at SAS Institutes programmeringssprog og dets datafilformat i deres egenskab af værker kan nyde godt af den ophavsretlige beskyttelse i henhold til direktiv 2001/29, såfremt de er ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse (jf. dommen i sagen *Bezpečnostní softwarová asociace*, præmis 44-46).
- 46 Første til femte spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250 skal fortolkes således, at hverken et edb-programs funktionalitet eller det programmeringssprog og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at udnytte visse af dets funktioner, udgør en form, hvori dette edb-program udtrykkes, hvorfor det ikke i kraft heraf er ophavsretlig beskyttet som edb-program i direktivets forstand.

Sjette og syvende spørgsmål

- 47 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 3, i direktiv 91/250 skal fortolkes således, at en person, der har opnået en kopi af et edb-program i henhold til en licens, uden tilladelse fra indehaveren af ophavsretten til dette program kan besigtige, undersøge eller afprøve dets funktion for at fastlægge, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af det pågældende program, når personen udfører handlinger i henhold til licensen, der går videre end omfanget af det formål, som den giver ret til.
- 48 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at WPL lovligt købte kopier af SAS Learning Edition, der var forsynet med en »click through«-licens, som indebærer, at kunden accepterede licensvilkårene, før vedkommende kunne få adgang til softwaren. Licensvilkårene begrænsede licensen til

ikke-produktionsformål. Ifølge den forelæggende ret anvendte WPL de forskellige kopier af SAS Learning Edition til at udføre handlinger, der lå uden for licensen.

- 49 Den forelæggende ret er følgelig i tvivl om, hvorvidt formålet med besigtigelsen eller undersøgelsen af et edb-programs funktion har betydning for licenshaverens mulighed for at påberåbe sig undtagelsen i artikel 5, stk. 3, i direktiv 91/250.
- 50 For så vidt angår ordlyden af denne bestemmelse bemærkes dels, at licenshaveren har ret til at besigtige, undersøge eller afprøve et edb-programs funktion for at fastslå, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af programmet.
- 51 I denne forbindelse bemærkes, at artikel 5, stk. 3, i direktiv 91/250 har til formål at sikre, at de idéer og principper, som ligger til grund for de enkelte elementer af et edb-program, ikke beskyttes af indehaveren af ophavsretten ved hjælp af en licensaftale.
- 52 Denne bestemmelse er således i overensstemmelse med det grundlæggende princip i artikel 1, stk. 2, i direktiv 91/250, hvorefter den beskyttelse, der gælder efter direktivet, finder anvendelse på enhver form, hvori et edb-program udtrykkes, og de idéer og principper, som ligger til grund for de enkelte elementer i et edb-program, ikke nyder ophavsretlig beskyttelse efter direktivet.
- 53 I artikel 9, stk. 1, i direktiv 91/250 tilføjes det i øvrigt, at aftalemæssige bestemmelser, som strider mod undtagelserne i direktivets artikel 5, stk. 2 og 3, er ugyldige.
- 54 Dels bemærkes, at licenshaveren i henhold til artikel 5, stk. 3, kan fastslå, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af edb-programmet, hvis dette sker i forbindelse med sådanne handlinger som indlæsning, visning på skærm, kørsel, overførsel eller lagring af edb-programmet, som han er berettiget til at udføre.
- 55 Det følger heraf, at fastlæggelsen af disse idéer og principper kan foretages inden for rammerne af de handlinger, der er tilladt efter licensen.
- 56 Desuden anføres det i 18. betragtning til direktiv 91/250, at en person, der har ret til at benytte et edb-program, ikke bør hindres i at udføre handlinger, der er nødvendige for at besigtige, undersøge eller afprøve, hvordan edb-programmet fungerer, forudsat at sådanne handlinger ikke krænker ophavsretten til edb-programmet.
- 57 Som generaladvokaten har anført i punkt 95 i forslaget til afgørelse, er der i denne henseende tale om handlinger, der er omhandlet i artikel 4, litra a) og b), i direktiv 91/250, der definerer rettighedshaverens eneret til at foretage eller tillade bestemte handlinger, og i direktivets artikel 5, stk. 1, der vedrører handlinger, der er nødvendige for, at den, der retmæssigt har erhvervet edb-programmet, kan benytte det efter dets formål, herunder til korrektion af fejl.
- 58 I denne sidstnævnte henseende præciseres det i 17. betragtning til direktiv 91/250, at handlinger som indlæsning og kørsel, der er nødvendige for denne anvendelse, ikke må forbydes ved aftale.
- 59 Indehaveren af ophavsretten til et edb-program kan følgelig ikke under henvisning til licensaftalen hindre den, der har opnået licensen, i at fastlægge, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af dette program, når vedkommende udfører de handlinger, som licensen giver ham tilladelse til at udføre, såsom indlæsning og kørsel, der er nødvendige for anvendelse af edb-programmet, og forudsat at han ikke gør indgreb i indehaveren af dette programs enerettigheder.
- 60 Med hensyn til denne sidste betingelse præciseres det nemlig i artikel 6, stk. 2, litra c), i direktiv 91/250 vedrørende dekompileing, at den ikke må åbne mulighed for, at oplysninger indhentet i forbindelse med anvendelse heraf benyttes til udvikling, fremstilling eller markedsføring af et edb-program, der i

sin udtryksform i vid udstrækning svarer til det oprindelige, eller til nogen som helst anden handling, som krænker ophavsretten.

- 61 Det må således konkluderes, at der ikke gøres indgreb i ophavsretten til edb-programmet, når den person, der lovligt har opnået en licens, ikke har haft adgang til kildekoden i det edb-program, som licensen vedrører, således som der er tale om i hovedsagen, men blot har besigtiget, afprøvet og undersøgt dette program med henblik på at reproducere dets funktionalitet i et andet program.
- 62 Under disse omstændigheder skal sjette og syvende spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 3, i direktiv 91/250 skal fortolkes således, at en person, der har opnået en kopi af et edb-program i henhold til en licens, uden tilladelse fra indehaveren af ophavsretten til dette program kan besigtige, undersøge eller afprøve dette programs funktion for at fastlægge, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af det pågældende program, når vedkommende udfører de handlinger, som licensen giver ham tilladelse til at udføre, og de handlinger i form af indlæsning og kørsel, der er nødvendige for anvendelse af edb-programmet, forudsat at han ikke gør indgreb i indehaveren af ophavsretten til dette programs enerettigheder.

Ottende og niende spørgsmål

- 63 Med disse spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at gengivelse i et edb-program eller i en brugermanual til dette program af visse elementer, der er beskrevet i brugermanualen til et andet edb-program, der er ophavsretligt beskyttet, udgør en krænkelse af ophavsretten til sidstnævnte manual.
- 64 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at brugermanualen til SAS Institutes edb-program er et litterært værk, der er beskyttet i henhold til direktiv 2001/29.
- 65 Domstolen har allerede fastslået, at de forskellige dele af et værk er ophavsretligt beskyttet efter artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29, forudsat at de indeholder nogle af de elementer, der er udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse som skaber af dette værk (dom af 16.7.2009, sag C-5/08, Infopaq International, Sml. I, s. 6569, præmis 39).
- 66 I den foreliggende sag er nøgleordene, syntaksen, kommandoerne og kombinationerne af kommandoer, valgmulighederne, standarderne samt gentagelserne sammensat af ord, tal eller matematiske formler, der isoleret set ikke i sig selv er udtryk for ophavsmanden til edb-programmets egen intellektuelle frembringelse.
- 67 Det er først i kraft af valget, placeringen og kombinationen af disse ord, tal eller matematiske formler, at ophavsmanden kan udtrykke sin kreative ånd på en original måde og skabe et resultat, idet brugermanualen til edb-programmet udgør en intellektuel frembringelse (jf. i denne retning Inforpaq International-dommen, præmis 45).
- 68 Det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve, om gengivelsen af disse elementer er udtryk for en reproduktion af ophavsmanden til brugermanualen til det i hovedsagen omhandlede edb-programs egen intellektuelle frembringelse.
- 69 Herved bemærkes, at gennemgangen i forhold til direktiv 2001/29 af gengivelsen af disse elementer i brugermanualen til et edb-program skal være den samme, uanset om der er tale om frembringelse af et andet program eller af brugermanualen til sidstnævnte program.
- 70 Henset til ovenstående betragtninger skal ottende og niende spørgsmål besvares med, at artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 skal fortolkes således, at gengivelse i et edb-program eller i en brugermanual til dette program af visse elementer, der er beskrevet i brugermanualen til et andet edb-program, der er

ophavsretligt beskyttet, kan udgøre en krænkelse af ophavsretten til sidstnævnte manual, såfremt denne gengivelse udgør et udtryk for ophavsmanden til brugermanualen til edb-programmets egen intellektuelle frembringelse, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.

Sagens omkostninger

- ⁷¹ Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 1, stk. 2, i Rådets direktiv 91/250/EØF af 14. maj 1991 om retlig beskyttelse af edb-programmer skal fortolkes således, at hverken et edb-programs funktionalitet eller det programmeringssprog og det datafilformat, der anvendes i et edb-program til at udnytte visse af dets funktioner, udgør en form, hvori dette edb-program udtrykkes, hvorfor det ikke i kraft heraf er ophavsretligt beskyttet som edb-program i direktivets forstand.**
- 2) **Artikel 5, stk. 3, i direktiv 91/250 skal fortolkes således, at en person, der har opnået en kopi af et edb-program i henhold til en licens, uden tilladelse fra indehaveren af ophavsretten til dette program kan besigtige, undersøge eller afprøve dette programs funktion for at fastlægge, hvilke idéer og principper der ligger til grund for de enkelte elementer af det pågældende program, når vedkommende udfører de handlinger, som licensen giver ham tilladelse til at udføre, og de handlinger i form af indlæsning og kørsel, der er nødvendige for anvendelse af edb-programmet efter dets formål, forudsat at han ikke gør indgreb i indehaveren af ophavsretten til dette programs enerettigheder.**
- 3) **Artikel 2, litra a), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet skal fortolkes således, at gengivelse i et edb-program eller i en brugermanual til dette program af visse elementer, der er beskrevet i brugermanualen til et andet edb-program, der er ophavsretligt beskyttet, kan udgøre en krænkelse af ophavsretten til sidstnævnte manual, såfremt denne gengivelse udgør et udtryk for ophavsmanden til brugermanualen til edb-programmets egen intellektuelle frembringelse, hvilket det tilkommer den forelæggende ret at efterprøve.**

Underskrifter